

3

Nieuwe perspectieven: Antwerpen en Parijs

Het was niet de eerste keer dat Vincent in Parijs was. Hij had er zelfs al twee jaar gewerkt in de kunsthandel van zijn oom. Maar in 1886 kwam hij er als kunstenaar en keek hij met een heel andere blik om zich heen. Hij wilde een entree maken in de kunstwereld, andere kunstenaars ontmoeten, overleggen, discussiëren, tentoonstellen en vooral schilderen natuurlijk. Met dat doel was hij eerder al naar Antwerpen gereisd, waar hij opnieuw moest concluderen dat het onderwijs aan de kunstacademie te ouderwets voor hem was. En dus lonkte Parijs. Het feit dat zijn broer Theo daar werkte in de kunsthandel maakte de stap eenvoudiger. Vincent trok bij hem in en Theo ondersteunde hem, zowel financieel als moreel. Daarnaast vormde Theo als kunsthandelaar een belangrijke schakel tussen Vincent en de Parijse schilders. Daar, in de Franse hoofdstad, leerde Vincent de moderne kunst kennen. Het zou zijn werk voorgoed veranderen.

Parijs was van oudsher het centrum van de kunstwereld. Hier hadden de impressionisten, onder wie beroemde meesters als Claude Monet en Edgar Degas, een revolutie ontketend met vluchtige impressies van alledaagse taferelen. Ze schilderden moderne onderwerpen als de drukke boulevards, de parken en theaters en strooiden de verf als lichtvlekken over het doek. Vincent had ervan gehoord, hij had erover gelezen, en nu kon hij het met eigen ogen zien. En dat viel hem in eerste instantie niet mee. In de tijd dat hij in Nuenen zijn donkere *De aardappeleters* had

geschilderd, had de kunst in Parijs allang een nieuwe wending genomen.

Vincent stortte zich volledig in het artistieke leven. Hij richtte een atelier in, werkte enige tijd in het atelier van de bekende kunstenaar Fernand Cormon en kwam in contact met jonge kunstenaars, onder wie Henri de Toulouse-Lautrec en Emile Bernard. Vincent bouwde, met hulp van zijn broer, in korte tijd een belangrijk netwerk op. Hij was geen verlegen nieuwkomer, maar een ambitieuze en gedreven kunstenaar die indruk maakte met zijn uitgesproken meningen en belezenheid en die gretig alle nieuwe ontwikkelingen in zich opnam. Ondertussen leerde hij het werk kennen van Paul Signac en Georges Seurat, de boegbeelden van een heel nieuwe stroming, het pointillisme. Zij stippelden de verf in ongemengde kleuren op het doek en boekten daarmee enorm succes. In zijn zelfportretten, stadsgezichten en stillevens experimenteerde Vincent volop met deze nieuwe schilderijstijl. En de donkere kleuren maakten plaats voor lichte en vrolijke tinten.

Parijs was ook de plek waar Vincent in de ban raakte van de Japanse kunst. Hij kocht er honderden prenten in de hoop ze met winst te kunnen verkopen. Ze beïnvloedden steeds meer zijn werk en wakkerden het verlangen aan om in het warme en kleurrijke Zuiden zelf zijn 'Japan' te zoeken. Toen hij na twee jaar uitgeput was, moe van de Parijse kunstwereld en teleurgesteld omdat hij nog steeds geen werk had verkocht, vertrok hij naar het Zuid-Franse Arles.

Vincent van Gogh
Zelfportret

Parijs, juli-augustus 1887
Olieverf op doek, 42,2 × 34,5 cm

Bij gebrek aan modellen schilderde Van Gogh in Parijs een twintigtal zelfportretten. Het enige wat hij nodig had was een spiegel. Bovendien gaf het hem de vrijheid om de nieuwe schilderstijlen die hij in Parijs had leren kennen in alle rust en in alle variaties uit te proberen. Ook wisselde hij voortdurend van tenue: met vilten hoed of strohoed, met pijp of zonder, als schilder voor de ezel of zoals hier, keurig in colbert gestoken – zoals een respectabele Parijse burgerman. Dit portret schilderde Van Gogh op de achterkant van een portret van een boerin, een schilderij dat hij twee jaar eerder in Nuenen had gemaakt. Hij had weinig geld voor nieuwe doeken. Ook de kwasten die hij voor dit doek gebruikte, waren van mindere kwaliteit. Uit onderzoek blijkt dat er tijdens het schilderen kwastharen in de verf bleven hangen.

Vincent van Gogh
Zelfportret met strohoed

Parijs, augustus-september 1887
Olieverf op karton, 40,9 × 32,8 cm

Met een geconcentreerde en onderzoekende blik kijkt Van Gogh in de spiegel, een onmisbaar attribuut bij het schilderen van een zelfportret. Het resultaat was een vrije interpretatie van wat hij zag. Hij vond namelijk dat je

kleureffecten moest overdrijven. ‘(...) de precieze tekening, de juiste kleur is misschien niet het belangrijkste waarnaar je moet streven, want de weergave van de werkelijkheid in de spiegel – als het al mogelijk was die met kleur en al vast te leggen – zou geenszins een schilderij opleveren, net zomin als een foto’, schreef hij later.

Hij schilderde zichzelf hier met een blauw en een groen oog. Omdat het werk sterk is verbleekt, zijn andere kleureffecten niet meer te zien en lijkt het karton waarop het is geschilderd kaal. Maar de achtergrond was voornamelijk paars, net als zijn kiel. In die bonte kleurencombinatie sprong de gele strohoed nog sterker naar voren.

Vincent van Gogh
Oever van de Seine

Parijs, mei-juli 1887
 Olieverf op doek, 32 x 46 cm

Een bloeiende berm aan de waterkant waar, met een beetje fantasie, wat vissers staan. Daarboven bloeiende kastanjes, treurwilgen en acacia's die de grote villa's aan het zicht onttrekken. En dan het kabbelende water waarin al die kleuren reflecteren. Zo zal Van Gogh het op een zonnige namiddag hebben gezien. In de zomer van 1887 schilderde hij regelmatig aan de oevers van de Seine, nog geen uur lopen vanaf zijn huis. Soms in gezelschap van de tien jaar jongere schilder Paul Signac (zie p. 91) met wie hij ongetwijfeld intensieve discussies voerde over schilderkunst. Signac was een pointillist die de verf in stippen of streepjes op het doek zette. Dit werk laat zien dat Van Gogh deze techniek ook probeerde: korte verfstreken voor het water, stipjes voor de berm, terwijl hij de lucht veel gelijkmatiger schilderde. Over de doeken die Van Gogh meotorste wanneer hij buiten werkte, gaat een grappige anekdote. Ze waren zo groot dat hij door voorbijgangers werd aangezien voor een bezorger van uithangborden. Soms maakte hij namelijk meerdere voorstellingen op één stuk linnen die hij later pas van elkaar lossneed.

Vincent van Gogh
Bos met kreupelhout

Parijs, juli 1887
 Olieverf op doek, 46,2 x 55,2 cm

Dit boslandschap, dat van een afstandje lijkt te zijn opgebouwd uit vele tinten groen, is van dichtbij een feest van kleur. Met rode, gele en zelfs blauwe stippen gaf Van Gogh het licht weer dat door de bomen sijpelt. Het wit en groen op de bodem zou misschien klimop kunnen zijn of bloeiende daslook dat zich door je ooghaars voordoet als een gestippeld patroon. Deze stippen-techniek kende Van Gogh van de pointillisten, maar in combinatie met de in lange halen geschilderde boomstammen geeft hij er een heel eigen invulling aan.

Van Gogh putte kracht uit de natuur. 'Het zijn soms juist die plekken waar men niets van wat men de beschaafde wereld noemt meer voelt (...) 't zijn soms juist die plekken die men nodig heeft om tot kalmte te komen.'

Camille Pissarro (1830-1903)

Het hooien, Eragny

1887
Olieverf op doek, 55 x 66 cm

Camille Pissarro vertaalde het hooien in de buurt van zijn woonplaats Eragny in een uitgekiend spel van licht en kleur. In talloze stippen zette hij de scène op het doek. Blauwe, groene, oranje en rode voor de hooimijten die schaduw vangen. Een mengeling aan lichte schakeringen voor het dorre gras dat de zon weerkaatst. Het doek zindert ervan. Er is maar één beweging nodig om alle reflecties te laten verspringen, maar Pissarro heeft ze in zijn doek bevroren.

Vincent kende de twintig jaar oudere Pissarro via zijn broer Theo, die dit doek later aankocht voor de kunsthandel waar hij werkte. Wellicht heeft Vincent het daar gezien. Hij zal zijn ogen hebben uitgekeken bij deze moderne versie van een boerenonderwerp, dat hij zelf tot dan toe stevast in donkere aardetinten had verbeeld.

Claude Monet (1840-1926)

Tulpenvelden vlak bij Den Haag

1886
Olieverf op doek, 66 x 81,5 cm

‘Enorme velden vol bloemen, wonderlijk mooi, maar wel om de arme schilder gek te maken’, schreef Monet met een mengeling van enthousiasme en wanhoop toen hij tijdens een bezoek aan Nederland de bollenvelden bezocht. Toch maakte hij, met vlotte vegen verf, dit schilderij. Met haar molens, zeilschepen en grootse wolkenlucht had het niet Hollandser kunnen zijn. In Parijs werd het doek verkocht bij kunsthandel Boussod, Valadon & Cie, waar Vincents broer Theo werkte. Het is dan ook goed mogelijk dat Vincent het daar bij aankomst in Parijs heeft gezien.

Vincent was erg onder de indruk van Monets manier van schilderen. Hij moest er aanvankelijk wel aan wennen, schreef hij later aan zijn zus Willemien. ‘(...) men heeft van de impressionisten gehoord, men stelt er zich veel van voor en.... als men ze voor t’eerst ziet is men bitter en bitter teleurgesteld en vindt het slordig, leelijk, slecht geschilderd, slecht geteekend, slecht van kleur, al wat miserabel is.’